

FELSEFE DÜNYASI

2005/2 Sayı: 42

YILDA İKİ KEZ YAYIMLANIR

ISSN 1301-0875

Sahibi

Türk Felsefe Derneği Adına
Başkan Prof. Dr. Necati ÖNER

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Prof. Dr. Ahmet İNAM

Yazı Kurulu
Prof. Dr. Necati ÖNER
Prof. Dr. Ahmet İNAM
Prof. Dr. Murtaza KORLAELÇİ
Doç. Dr. Hüseyin Gazi TOPDEMİR
Doç. Dr. İsmail KÖZ

Felsefe Dünyası Hakemli Bir Dergidir.

Felsefe Dünyası 2004 yılından itibaren PHILOSOPHER'S INDEX ve
TÜBİTAK /ulakbim tarafından dizinlenmektedir.

Yazışma ADRESİ
P.K. 21 Yenışehir / ANKARA
Tel&Fax: 0.312 231 54 40

Fiyatı: 12 YTL (KDV Dahil)

Banka Hesap No:
Vakıfbank Kızılay Şubesi: 00158007288336451

Dizgi ve Baskı
Türkiye Diyanet Vakfı
Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi
OSTİM Örnek Sanayi Sitesi 1. Cad. 358. Sk. No: 11 Y.Mahalle / ANKARA
Tel: 0.312 354 91 31 (Pbx) • Fax: 0.312 354 91 32

TOPLUMBİLİMLERİNDE DEĞER SORUNU

Hasan ASLAN*

I

Yeniçağ deneyciliği ile usçuluğu arasındaki *epistemolojik* çekişme, doğa bilimlerinin bilginin *paradigması* olmasıyla sonuçlanınca, doğa bilimleri dışındaki diğer alanlar da doğa bilimlerine öykünerek kendilerine metodolojik bir temel sağlayabileceği inancına kapıldı. Söz konusu öykünmeyi, Yeniçağ felsefesinin *özne* ile *nesne* arasında kurduğu yönetsel ayrıma dayanan bilginin bu yeni *paradigmasıyla* koşut giden *pozitivist bilim felsefesi* anlayışı daha da körükledi.¹

Pozitivistler bilimsel araştırmanın *nesnelliliğini* sağlamak için bilim adamını nesnesinden yani gözlemleyeni gözlenenenden, kuramı olgudan kesin bir biçimde ayırdılar. Bilimsel bilginin nesnelliliğini o bilginin elde edilmiş sürecinin nesnelliliğine oturtmaya çalıştılar. Bunu da *öznenin nesneye* herhangi bir “değer” yansıtmasını ortadan kaldırmanın *epistemik* yollarını kurgulamada aradılar. Bilimsel bilginin öznenen yansıyan herhangi bir *değerle yüklü* olamayacağını ileri sürüp bilimsel bilginin bu bakımdan öznenin bütün tekilliğinden arınmış *değer yüksüz* nitelikte bir bilgi olduğunu tasarladılar.

Özellikle 19. yüzyıl pozitivismi, “değer”i insanın duygu, etkilenme gibi deneyimleri olarak öznenin öznel özellikleri saydılar. “Değer”in nesneden çıkan bir şey olmayıp bütünüyle öznenin ürünü olduğunu ileri sürdüler. Ayrıca, değer özneler arası yargılar yerine *idiosyncratic* beğenilere dayandığından, taşıdığı *öznelliğin* bilimin peşinde olduğu *evrenselliği* bozacağını varsaydılar.

Yirminci yüzyılda ise Mantıkçı Pozitivistler *değer yüksüzlük* savını katı bir biçime soktular. Olgulara ilişkin tümcelerle olgulara ilişkin olmayan tümceleri birbirlerinden ulamsal olarak ayırdılar. Ünlü *doğrulanabilirlik ilkesiyle*, gözlem ya da deney yoluyla doğrulama ya da *yanıtılama* şansı olmayan bütün önermeleri anlamsız saydılar. Matematikğin, mantığın tümcelerini de *totolojiler* olarak “anamlı” kılıp kurtardıktan sonra, etik, estetik gibi alanların tümcelerini, *değer yüklü* tümceler alanına, diğer bir deyişle, bilşsel içeriği olmayan “anlamsız” tümceler alanına ittiler.²

Bu yolla Mantıkçı Pozitivistler bilimi *değer yüküllükten* arındırmak istediler. Man-

* Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi, Felsefe Bölümü.

¹ Bu konuya ilişkin geniş tartışma için bakınız: Delanty, Gerard & Strydom Piet *Philosophies of Social Science*. Open University Press, 2003.

² Ayer, A. J. *Logical Positivism*, London, George Allen & Unwin, 1959.

tıkçı pozitivistlerin savunduğu *değer yüksüzlük* anlayışına göre bilimin konusu olgulara dayandığından, bilim adamının çalışmak için hangi konuyu seçtiği hiç de önemli değildir. Sonuçta ortaya çıkacak olan *nesnel*, bilimsel bilgidir. Bu bakımdan ayrıca bilim adamının çalışmasının sonuçlarının “iyiye” ya da “kötüye” kullanılması bilim adamını “bağlamaz”. Bu anlamda katı bir *değer yüksüzlük* yaklaşımı artık açıkça savunulmuyor. Ancak pozitivistlerin doğa bilimleriyle toplumbilimlerini birlikte kucaklayacak bir birleşik bilim düşüncesine olan bağlılıkları içten içe sürmektedir.

II

Değerden bağımsız nesnel bilgi düşüncesi Greklere kadar geri gider. Platon gerçek bilgiyi (*episteme*) samdan (*doxa*) ayırarak, Protagorasçılara ve kuşkuculara karşı nesnel, mutlak bilginin olanaklılığını savundu. Bacon bilimsel bilginin nesnelliğini bozan *idol-leri* saptayıp, bilim adamının bunlardan kendisini nasıl kurtarması gerektiğinin yollarını gösterdi. 19. yüzyılda ise *ideolojinin* bilimsel bilginin nesnelliğini çarpıttığı dile getirildi. 19. ile 20. yüzyıl pozitivist bilim anlayışının karşı çıktığı *değer yükünlük* kavramı, *doxa*, *idol*, *ideoloji* kavramıyla kan bağına sahiptir.³

Pozitivizmin *değerden bağımsız* bir toplumbilim yaklaşımı, insanı tarihten, kültürden sıyrılmış bir varlık olarak ele alıp, doğa bilimlerinin nesnesine benzer bir araştırma nesnesine dönüştürmek ister. Pozitivizmin doğa bilimlerinde *nesnel bilginin* yöntemsel olanaklılığını, doğa bilimlerinin görünür başarısına başvurarak ileri sürmesi, toplumbilimlerinde de doğa bilimlerindeki benzer bir nesnelğin sağlanabileceği inancını güçlendirdi.

Weber, açıkça toplumbilimlerinin *yansızlığını*, *değer yüksüzlüğünü* savunan ilk kişidir. Din ile politikâ karşısında bilimin özerkliğini savunan Weber’in temel çabası toplumbilimlerinde *nesnel bilginin* olanaklılığını göstermektir. Bunun yanı sıra, Weber bütün değerlerin bilimden elde edilebileceğini öne süren *bilimcilik* yaklaşımına da karşıdır. Bilim adamı bir insanın “ne yapması” gerektiğini söylememeli. Bilim adamı “değer yargısı” üretmemeli. Weber’e göre bilim, “nereye gideceğimizi” değil, “nasıl gideceğimizi” gösterir. Bilimsel olgulardan “kesin yargılar” çıkartamayız. Ancak, Weber’e göre “değerler” araştırma probleminin seçimini etkileyebilir.

Toplumbilimleri, nesnesinin doğası gereği iki yönlü bir *değer yükünlük* sorunu baskısı altında görünür. Birinci baskı, toplumbilimcinin doğa bilimcininki gibi nesnesiyle bir uzaklık ilişkisi sağlayabilmesi için kendi değer yargısını nesnesinden kurtarmaya yönelik baskı. Pozitivizm bu sorunu yöntem sorununa indirgeyip, bilimsel yöntemin belirli bir nesnelliği korumayı başararak bu sorunu aştığını ileri sürdü. Peki, toplumbilimci nesnesiyle arasında doğa bilimlerindeki benzer bir nesnellik ilişkisi kurabilir mi? Bu soru ikinci baskıyla ilgilidir. Toplumbilimcinin nesnesinin doğa bilimcinin nesnesinden

³ Proctor, Robert N. *Value-free Science? Prutiy and Power in Modern Knowledge*. Cambridge, MA&London: Harvard University Pres. 1991.

ulamsal ayrılığıdır. Toplum bilimcinin, nesnesini kendi değer yargısından bağımsız oluşturabilme sorunudur bu.

Toplum bilimlerinde uzunca bir süre bu sorunlara Kantçı yaklaşımla çözüm arandı. Kant, *fenomen* alanını, *moral* alandan ayırır. *Fenomen* alanını mekanik ilkeler kontrol ederken *moral* alanı vicdan kontrol eder. *Moral yargılar* arasında bir sıradüzen varsayan Kant, iyi niyeti ulaşılacak amaç olarak görür. Bunun da bütün insanlar için evrensel olduğunu ileri sürer.

Kantçılar her ne kadar Kant'ın etik yaklaşımını değişik biçimlerde yorumlasalar da *olgulara ilişkin yargılar* ile *değerlere ilişkin yargılar* ayrımı bütün Kantçı yorumlarda içkinliğini sürdürür. Kantçılar bütün *fenomenlerin* bilimsel çalışmaya konu edilebileceğini, dolayısıyla insanın toplumsal, psikolojik yönünü kapsayan *fenomen yaşantısının* da bilimsel çalışmanın konusu edilebileceğini düşündüler. Böylece toplum bilimlerinde "olgu" kurulmuş oldu. Yeni Kantçı bakış açısından insan eylemleri iki düzeyde ele alınır. Birincisi bilimin doğrudan nesnesi olan *fenomen* olarak deneyimlenen eylemler diğeri ise *fenomen olmayan*, gözlemlenmeyen, doğruluk, haklılık gibi etik değerlendirmenin konusu olan eylemler.

Kantçı yaklaşımın toplum bilimlerindeki önemi, *fenomen* alanını kuran öznenin evrensel olarak bütünüyle biçimsel bir özne olarak kurgulanmasından ötürüdür. Doğa bilimlerinin başarısı mantıksal, epistemik bir özneye sağlanan açıklama gücüne dayanıyordu. Kantçı yaklaşıma göre, özne, içeriğinin bağlamından sıyrıtılıp kendi başına kavranabilir, anlaşılabilir. Her ne kadar Kant *fenomen* dünyasının salt kuramsal bir özneye indirgenemeyeceği kanısına varmış olsa da salt bilişsel bir öznenin olanaklılığı için geniş bir kavram donanımı sağlamıştı.⁴

Toplum bilimlerinde *olgulara ilişkin yargılar* ile *değerlere ilişkin yargılar* ayrımını keskinleştiren Max Weber'dir.⁵ Kantçılar gibi Weber de *olgular alanı* ile *değerler alanı* ayrımını yapar. Bilimin çalışma konusu olarak da *olgular alanını* görür. Bilim Weber'e göre *olgulara ilişkin* önermelerden oluşur, *değerlere ilişkin* önermelerden değil. Olgular alanına ilişkin sorun da Weber'e göre, dünyada hangi olguların olduğu, olgular arasında yasa benzeri ilişkilerin nasıl oluştuğu ve bunların neyi açıkladığıdır? Öte yandan değer yargıları, olguların hoş giden yargılarıdır. Bu değerler ayrıca olguların hoş giden ya da gitmeyen yönünün değerlerdir. Olguların "istenilen ya da istenilmeyen" durumuyla ilgili yargılardır.⁶ Değerler alanıyla ilgili sorunlar, belirli bir durumda ne yapılması gerektiğiyle, iyinin ne olduğuyula, neyin haklı olduğuyula ilgilidir.⁷

Weber'in yöntembilim şemasında toplum bilimcinin *değerden bağımsız* nasıl çalışacağı sorundur. Toplum bilimci, kendi değer yargılarını bilimsel çalışmasına bulaştırma-

⁴ Kant, I. *Critique Pure Reason*. London, Macmillan, 1950.

⁵ Weber, Max. *The Methodology of Social Sciences*. Glencoe, Free Press, 1949.

⁶ A.g.e., s. 1-10.

⁷ A.g.e.

dan çalışmasını yürütebilir mi? Weber'e göre toplumbilimci her ne kadar insan eylemlerindeki, kurumlarındaki değerleri çalışma konusu edinse de bu değerleri beğenip beğenmediğini, onaylayıp onaylamadığını belirtmek toplumbilimcinin işi değildir. Weber "toplumbilimlerinin olgusunu", "doğa bilimlerinin olgusuna" benzetir. Bunun yanı sıra toplumbilimcinin "kültürel önemi" olan konuları ele alması gerektiğini ileri sürer.⁸ Kültür kavramı bir değer kavramıdır. Olgusal gerçeklik toplumbilimciye "kültür" olarak görünür.⁹

Weber, her ne kadar *değer yüksüz* bir toplumbilim yaklaşımının katı savunucusu olsa da, *değer yüklü* bir toplumbilim yaklaşımından kurtulamamıştır. Toplumbilimcinin konusunu seçiminde belirli değerlerden içsel olarak etkilediğini dile getiren Weber, toplumbilimleri için doğa bilimlerindeki yöntemle benzer bir yöntem kurmaya çalışır.

III

Bu sorunun bir başka görünümü Popper'in yaklaşımında ortaya çıkar. Popper kendisini pozitivist olarak suçlayan Adorno ile Habermas'a, kendisinin pozitivist olmadığını, metafizik gerçekçi olduğunu ileri sürerek karşı çıkar.¹⁰ Popper, pozitivistliği salt *doğrulamacı* anlamda düşünüyor. Adorno ile Habermas mantıkçı pozitivistliğin, dolayısıyla Popper'in düşünce dizgesinin daha temelinde olan Kantçı varsayımı eleştirir. Popper, gözleme ya da olgulara değil kurama öncelik verir. Ne var ki kuram ile gözlem arasındaki ayrım hem pozitivistlerin hem de Popper'in yaklaşımının belirleyici özelliklerindedir.

Popper'a göre bilimsel yöntem hipotezler ile bu hipotezlerin reddedilmesine dayanır. Bilim adamının amacı hipotez ileri sürüp bu hipotezleri *yanıtlamaya* çalışmak olmalıdır. Bilimsel önermeler yanıtlanabilir savlar olmalıdır.¹¹ *Yanıtlama* işlemi kuram ile olgu arasında bir bağ sağlar. Bir kuramın sınanması, ister yanıtlanmayla isterse bir hipotezi desteklemeyle sonuçlansın, kesinlikle karar vermemiz gereken "temel" bir önermeye ulaşmalıyız. Eğer karar verecek bir "temel önerme"ye ulaşamazsak sınama bir işe yaramaz, dahası sınama diye bir şeyden söz edemeyiz.¹²

Popper pozitivistliği eleştirirken bu "istenmeyen sonuca" varmıştır:¹³ Kuramların kaderini belirleyen *kararlardır!*¹⁴ Bu durumda açıklanmak istenen *olgu* ile *kuram* arasında ussal bir ilişki görmek olanaksızdır. Gözleme dayanarak bir kuram türetmek de daha baştan Popper'in "bütün gözlemlerin kuram yüklü olduğu" varsayımından ötürü olanaksız-

⁸ A.g.e., s. 76.

⁹ A.g.e.

¹⁰ Popper, Karl. "Reason or Revolution?" *The Positivist Dispute in German Sociology*. Trans. Glyn Adey and David Frisby. London: Heinemann, 1976, s. 229-300.

¹¹ Popper, Karl. *Conjectures and Refutations*. New York: Harper and Row, 1968, s. 17.

¹² Popper, Karl. *The Logic of Scientific Discovery*. York: Harper and Row, 1959, s. 43-44.

¹³ Habermas, Jürgen. "The Analytical Theory of Science and Dialectics", *The Positivist Dispute in German Sociology*.

¹⁴ Popper, 1959, s. 108.

dır. Kuramın olguya uygunluğunu *kararla* belirlemek, olgu ile kuram arasında *içsel* bir ilişkinin olmadığını gösterir. Kuram, olguya *dışsal* kalır.¹⁵ Dolayısıyla bir kuramın kabul edilmesini olgu ile kuram arasındaki *içsel* bir uygunluğun zorunluluğu değil, olguya ilişkisi olmayan *dışsal* bir karar belirliyor. Bu zayıflık usdışılıktan başka bir şey değildir. Habermas bu durumu “yöntemin herhangi gerçek bir araştırma sürecinden, toplumsal işlevinden kopartılmasının intikamı” olarak dile getirir.¹⁶ Burada sözü edilen intikam Popper’in vardığı “karar verme” sonucunun usdışılığıdır.¹⁷

Popper’in “karar verme” yaklaşımıyla *değer yüksüzlük* arasındaki ilişki nedir? Bunun yanıtı pozitivist değer kavramının ne olduğunda yatar. Pozitivizm genel olarak üç varsayıma dayanır: İlki, doğa bilimlerinin yöntemsel araçları model alınarak, insan değerleri de toplumsal olgu olarak çalışma nesnesi yapılabilir. İkincisi, toplumbiliminin amacı, doğa bilimlerinde olgu gibi *yasalara* ulaşmaktır. Üçüncüsü de, toplumbiliminin yalnızca araçsal bilgi sağlayan teknik bir özelliği olduğudur.¹⁸

Bu varsayımlar toplumbilim bilgisinin tamamlanmamış, görel olduğu anlamına gelir. Dolayısıyla herhangi bir değerle kıyaslandığında da toplumbilim bilgisinin yansız olmasından ötürü bu bilginin herhangi bir politikayla *içsel* ilişkisi olmayacaktır.¹⁹ *Olgu* ile *değer* arasındaki ulamsal ayırım toplumbilimciyi normatif bir konum almaktan ya da “ne yapılması gerektiğini” ileri sürmekten alı koyar. Toplumbilimcinin işi toplumsal gerçekliğe ilişkin önermeler oluşturup onları sınamaktır, toplumsal bir eylemde bulunmak ya da taraf tutmak değil.²⁰

Weber, “olan” ile “olması gerekeni” birbirinden ayırarak bu durumu katı biçimde savundu. Böylece *değer* kavramı pozitivist toplumbiliminde ayrı bir ulam olarak insanların düşünceleri ya da duygularından oluşur. Bu pozitivist toplumbilimcilere göre *değer* kavramı iki anlamda kullanılır. Birinci anlamda, insanın düşünceleri, duyguları nesnelere bağlanır. İkinci anlamda da ise, insanların, grupların, ya da toplumların şeyleri, olayları nasıl yargıladıklarından söz edilir. Pozitivistler bilimin özerkliğini korumak için *değerlerin* varlığını kabul ederler. Ancak bu *değerlerin* bilimin bilişsel sürecine *dışsal* olduğunu söylerler. Popper’in bilimin tümdengelimsel olarak işlediği savı da *değerleri* bilimin bilişsel sürecinin dışında tutmanın ince bir yoludur. Popper’in bilimde *değer* sorununa önerdiği çözüm, *değerleri* elemek değil, *değerler* ile bilimsel biliş arasında ayrıştırma yapmaktır.²¹

15 Habermas, a.g.e., s. 133.

16 Ag.e.

17 Ag.e.

18 Sewart, J. J. “Critical Theory and the Critique of Conservative Method”, *Theoretical Perspectives in Sociology*. Ed. Scott G. McNall, St. Martin's Press, New York, 1979, s. 310-322.

19 Ag.e.

20 Ag.e.

21 Popper, K. “The Logic of the Social Sciences”, *The Positivist Dispute in German Sociology*, s. 96-97.

Popper değer sorununa yaklaşımı Weber'inkiyle benzerlik taşır. Weber gibi Popper da iki alandan söz eder: *Değerler alanı, bilimsel doğrular alanı*. Weber olguları değerlerden ayrı bir kategoriye koydu. Benzer bir biçimde Popper da bilimsel doğruları değerler alanından ayrı, salt bilimsel ilgi alanına koyar. Bir bilimsel savın doğruluğu sorununu o bilimsel savın çeşitli bilim dışı konulara uygunluğu, yararı sorunundan ayırır.²² Bu bilim dışı konulara örnek olarak Popper, insan, sağlığını, ulusal savunmayı, saldırgan bir ulusal politikayı, sanayinin yayılmasını verir.²³ Dolayısıyla değerleri bu şekilde anlarsak, bilim moral, çıkarıcı bir alan dışında, yani *değer yükütlükten* kurtulmuş bir çaba olarak görünür. Bilim dizgesi Popper'a göre, yansız bilim sürecine dışsal olan amaçlar tarafından yönetilir.²⁴

Habermas Popper'ın görüşlerini eleştirir. Popper'ın "temel sorunu"na önerdiği *karar verme* çözümünü Habermas "temel sorunu"ndan daha sorunlu görür. Habermas, Popper'ın *karar verme* çözümünün başarısızlığını göstermek için, Popper'ın karar verme çözümünü "mahkemedeki karar alma" süreciyle karşılaştırır. Şu örneği verir. Bir mahkemede yargıç karar verme işinde bir olgusal durumun gerçekleşme şeklinde uzlaşır. Bu "karar verme" süreci Popper'a göre bir "temel önerme"yi kabul etmeyle aynıdır. "Karar verme" sürecinde yargıçlar tarafından göz önünde bulundurulmuş ceza yasası normları olgusal bilimsel hipoteze karşılık gelir. Hukuk yasası normları soruşturulan olaya uygulanır, bilimsel yasa benzeri hipotezler de gözlemlenen olgusal durumlara uygulanır. İki durum da, yasa sistemlerinin uygulanabilmesi için kurulu bir olgunun varlığını önceden varsayar. Ancak, bu kurulu olgular zaten kendilerine uygulanmış yasaları önceden varsayar. Bu durum bir *döngüdür*.²⁵ Habermas, eğer genel kuralların hangi olguları kapsadığına önceden açıkça karar verilmemişse, herhangi bir kimsenin bu genel kuralları uygulayamayacağını ileri sürer. Aynı zamanda bu olgular da bu genel kurallar uygulanmadan, bu genel kuralların uygulanacağı olgular olarak belirlenemez.²⁶

Popper "olgu" ile "kararı" birbirinden bağımsız olarak ele aldığından, olguya uygulanabilir bir "temel önermeye" karar verme süreci de olguya "dışsal" kalır. Bu bakımdan bir "temel önermenin" bir olguya uygulanabilirliği olgunun yapısından ötürü değil,

²² A.g.e., s. 96.

²³ A.g.e.

²⁴ Thomas Kuhn da "bilimde dışsal ve içsel faktörler" ayrımıyla benzer bir görüşü savunmuştur. Bak. "Objectivity, Value Judgement, and Theory Choice" *Essential Tension*. The University of Chicago Press, 1977. Kuhn'un "olağan bilim" ile "olağan dışı bilim" ayrımı Popper'ın "salt bilimsel sorunlar" ile "bilimsellik dışı sorunlar" ayrımına denk gelir. Bak. *The Structure of Scientific Revolutions*. The University of Chicago Press, 1970. Kuhn "olağan bilim" döneminde salt bilişsel konularla ilgilendiğini (bilimin içselliği) olağan dışı bilim döneminde ise bilim dışı sorunların başat olduğunu, değerlerin dışsal etkenler olarak bu dönemde işe karıştığını ileri sürer. Kuhn, Kant ile Weber çizgisinde deskriptif ve normatif içerikleri özerk olarak birbirinden ayırarak Popper'la yakınladır.

²⁵ Habermas, a.g.e., s. 152.

²⁶ A.g.e.

“karar vermeyele” ilişkili “keyfi” bir durumdur. Bu durum da Habermas’a göre, olgunun yapısını göz ardı eden bir yöntemdir.²⁷ Popper’in burada ayırdında olmadığı şey, kuraların uygulanabilirliği, eğer tesadüf değilse, “az da olsa yapısı önceden anlaşılmış bir olgu gerektirdiğidir”.²⁸ “Bu döngü herhangi bir “önsel” ya da “olgusal” yaklaşım yöntemiyle kırılmaz, bunun yerine “sosyal yaşam dünyasının” doğal *hermeneutiği*yle birlikte *diyalektik* olarak keşfedilir.”²⁹ Popperci bilim kuramı “temel önermenin kabulü için kuraların uygulanmasını başta olanaklı kılan” *hermeneutik* ön-anlamayı gizler.³⁰ Habermas, analitik ampirik çözümleyici bilim felsefesini eleştirerek, “gerçekliğin” yöntemle garanti edilemeyeceğini göstermek ister.³¹

Pozitivist toplumbilim yaklaşımına yöneltilen eleştiriler her ne kadar pek çok yönden yerinde olsa da, henüz toplumbilimlerindeki metodolojik soruna son verecek bir yaklaşım görünürde yok. *Hermeneutik* yaklaşımın ya da *eleştirel* yaklaşımın toplumbilimleri için uygun bir yöntem olduğunu savunanlar olsa da bu yaklaşımlar toplumbilimlerine *paradigma* olmaktan çok uzaktalar. Bu bakımdan, toplumbilimlerindeki, Weber’in deyişyle, “metodolojik bunalım” daha süreceğe benziyor.

Abstract

The Problem of Value in Social Sciences

The problem of value freedom in social sciences has been raised by Kant and studied as an issue of methodology by Max Weber. Positivists have claimed that value freedom in social sciences could be achieved through imitating the methodology of physical sciences. Popper defended the possibility of the value freedom in social sciences by distinguishing facts from values. Habermas criticized Popper’s distinction between fact and value as involving positivism. I argue that it is not possible to make any distinction between fact and value in without presupposing positivist methodology of science that is not proper for social sciences.

Keywords: Value, Fact, Positivism, Kant, Weber, Habermas. Popper.

Kaynakça

- Ayer, A. J. *Logical Positivism*, London, George Allen & Unwin, 1959.
Delanty, Gerard & Strydom Piet. *Philosophies of Social Science*. Open University Pres, 2003.
Habermas, Jürgen. “The Analytical Theory of Science and Dialectics”, *The Positivist Dispute in German Sociology*. Trans: Glyn Adey and David Frisby, London: Heinemann, 1976.
Kant, I. *Critique Pure Reason*. London, Macmillan, 1950.
Kuhn, Thomas. *The Structure of Scientific Revolutions*. The University of Chicago Pres, 1970.

²⁷ A.g.e., s. 133.

²⁸ A.g.e., s. 134.

²⁹ A.g.e.

³⁰ A.g.e., s. 156.

³¹ A.g.e., s. 155.

- Kuhn, Thomas. "Objectivity, Value Judgment, and Theory Choice" *Essential Tension*. The University of Chicago Pres, 1977.
- Popper, Karl. "The Logic of the Social Sciences", *The Positivist Dispute in German Sociology*. Trans: Glyn Adey and David Frisby, London: Heinemann, 1976.
- Popper, Karl. "Reason or Revolution?" *The Positivist Dispute in German Sociology*. Trans: Glyn Adey and David Frisby, London: Heinemann, 1976.
- Popper, Karl. *Conjectures and Refutations*. New York: Harper and Row, 1968.
- Popper, Karl. *The Logic of Scientific Discovery*. York: Harper and Row, 1959.
- Proctor, Robert N. "Value-free Science?" *Purity and Power in Modern Knowledge*. Cambridge, MA&London: Harvard University Pres. 1991.
- Sewart, J. J. "Critical Theory and the Critique of Conservative Method", *Theoretical Perspectives in Sociology*. Ed. Scott G. McNall, St. Martin's Press, New York, 1979.
- Weber, Max. *The Methodology of Social Sciences*. Glencoe, Free Press. 1949.